

УДК 658.012.8

Володимир Миколайович Кузьомко***БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ
І ЗМІСТОВНИЙ КОНТЕКСТ**

Анотація. Стаття присвячена висвітленню авторської концепції економічної безпеки підприємства, як об'єкту управління. На підставі дослідження економічної природи підприємства розкривається сутність безпеки в контексті вартісно-орієнтованого управління. Аналізуються передумови формування управління економічною безпекою підприємства.

Ключові слова: економічна природа підприємства, вартісно-орієнтоване управління, додана вартість, небезпека, економічна безпека підприємства, бізнес-процес.

Вступ. Вихідною передумовою формування теорії управління економічною безпекою сучасних підприємств є чітка і однозначна ідентифікація об'єкту управління, тобто самої економічної безпеки підприємства (ЕБП). Разом з тим, як показує проведений нами аналіз сучасних концепцій ЕБП [1], у науковій літературі поки що не сформувався загальноприйнятого і адекватного її розуміння. В межах етимологічного підходу, концепції захищеності, статичного, ресурснофункціонального, діяльнісного підходів, концепції гармонізації інтересів тощо феномен ЕБП розглядається з якихось одних позицій при ігноруванні інших, що значно звужує трактування його економічної сутності.

Намагаючись вирішити цю проблему, останнім часом у науковій літературі спостерігається поява, з одного боку, авторських позицій, у яких феномен безпеки ототожнюється із вже існуючими науковими категоріями, такими як якість, надійність, гомеостаз, стійкість системи, конкурентні переваги, здатності організації тощо, а з іншого — синтетичних визначень, які поєднують у собі окремі елементи існуючих дефініцій безпеки.

Не вдаючись до детального аналізу цих підходів, зазначимо, що якщо в першому випадку очевидною є підміна понять, а не розкриття сутності феномену безпеки, то в другому — спостерігається еkleктичне поєднання принципово різних підходів, яке призводить до постійного множення його дефініцій за принципом: «скільки авторів — стільки й визначень».

Таким чином, сучасні уявлення про сутність ЕБП демонструють значну диференціацію підходів і їх методологічну обмеженість у контексті формування цілісної теорії управління ЕБП, що викликає необхідність обґрунтування принципово нових концептуальних засад її дослідження.

Постановка задачі. Головною проблемою, яка перешкоджає проникненню в сутність поняття ЕБП, є те, що більшість авторів намагається дати йому визначення безпосередньо, «беручи» відірвано від передумов, що породжують, обумовлюють його існування. Стає очевидним, що для адекватного розкриття сутності поняття ЕБП його потрібно вивести з передуючих йому логічних конструктів на основі застосування положень сучасної логіки. Виведенню економічної сутності та розкриттю змісту ЕБП, як об'єкту управління, і присвячена дана стаття.

* Володимир Миколайович Кузьомко – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», *VKuzemko@ukr.net*

Результати. Логічна процедура виведення понять передбачає обрання вихідної позиції дослідження, яка має стати відправним пунктом подальших міркувань. Цілком очевидно, що такою позицією не може бути сам феномен ЕБП, оскільки його ще потрібно вивести.

Найближчим у логічному ряду взаємопов'язаних з безпекою понять стоїть поняття «небезпека», яку більшість авторів обирають за відправну точку аналізу, керуючись, перш за все, їх етимологічною спорідненістю, яка найяскравіше проявляється в російській мові: «безопасность» — це «без»+«опасность». Проаналізуємо коректність такого підходу.

Справді, феномен небезпеки обумовлює суть безпеки певної системи, визначає зміст діяльності, спрямованої на її формування і підтримку. Однак поглиблений аналіз показує, що обрання його в якості відправної точки виведення сутності ЕБП є надто поверхневою позицією. Покажемо її недоліки, проаналізувавши найпоширеніші визначення поняття «небезпека».

В економічній літературі під небезпекою розуміється «ситуація, в якій можливе виникнення явищ або процесів, здатних уражати людей, завдавати матеріальної шкоди, руйнівню діяти на оточуюче середовище» [2, с. 268]; «можливість виникнення обставин, за яких матерія, поле, інформація або їхнє поєднання можуть таким чином вплинути на складну систему, що приведе до погіршення або неможливості її функціонування і розвитку» [3, с. 12]; «об'єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо [4, с. 21], «цілком усвідомлювана, але не фатальна ймовірність (можливість) нанесення шкоди, обумовлена наявністю об'єктивних і суб'єктивних чинників, що мають вражаючі властивості» [5, с. 15] тощо.

Узагальнення наведених визначень дозволяє пов'язати небезпеку з можливістю завдання шкоди (збитку) або, в ширшому значенні, негативним впливом на якийсь об'єкт.

Беручи останнє за основу, автори в межах існуючих концепцій і намагаються дати визначення поняттю ЕБП, безпосередньо оперуючи лише смисловим взаємозв'язком між феноменами небезпеки і безпеки.

На наше переконання такий підхід не може об'єктивно забезпечити коректність виведення сутності ЕБП, оскільки поняття небезпеки, як і поняття безпеки, теж є опосередкованим. Опосередкований характер існування феномену безпеки легко виявляється, якщо спробувати дати відповідь на таке питання: на підставі чого стає можливою ідентифікація певного впливу саме як негативного? Або по-іншому, що слугує критерієм розмежування негативного і позитивного впливу?

Якщо в основу покласти критерій шкоди (або збитків), то трактування феномену небезпеки набуватиме суб'єктивного і поверхневого характеру. Справді, не все, що завдає шкоди в даний час є таким у стратегічній перспективі. Те, що є безпечним на одних етапах розвитку підприємства, на інших може мати протилежне значення. Чи вірно розглядати як небезпечним вплив, який матиме незначні негативні наслідки або стосуватиметься другорядних процесів і ресурсів?

Просте абсолютне розширення значення поняття «негативний вплив» теж не дає позитивних результатів. Наприклад, якщо як критерій розглядати необхідність забезпечення стійкості, стабільності поточного функціонування підприємства, це може призвести до визнання небезпечними будь-яких змін у його діяльності, внаслідок чого блокуватимуться механізми розвитку підприємства, і навпаки.

Очевидно, що існування феномену небезпеки опосередковується не лише властивостями об'єктів, з якими взаємодіє підприємство, але й властивостями самого підприємства. Адже зрозуміти, що є позитивним, а що — негативним взагалі, без прив'язки до конкретного об'єкту, неможливо. Можна лише говорити про позитивний і негативний вплив у контексті сутності певного об'єкту. Тому генезис ЕБП потрібно прослідковувати не від небезпек, а від сутності і природи самого підприємства.

Вперше з філософських позицій питання про обумовленість природи безпеки природою об'єктів було поставлено М. Рибалкіним [6, с. 38—40].

На його думку, природа, як те, завдяки чому об'єкт є тим, чим він є і як він є, зумовлює сутність об'єкту і закономірності трансформацій у процесі функціонування і розвитку, формує механізми самозбереження його якісної визначеності, в основі яких лежить процес розпізнавання позитивних і негативних зовнішніх впливів за критерієм відповідності чи невідповідності природному існуванню об'єкту.

Подумки пов'язуючи той або інший зовнішній вплив з майбутніми негативними наслідками з точки зору зміни або заперечення своєї сутності живий організм присвоює йому смисл небезпеки. Здатність оцінювати і своє положення стосовно негативного впливу призводить до виникнення феномену безпеки, як визначення його існування відносно небезпеки.

Таким чином, поняття небезпеки позначає не реально існуючі явища і процеси, а є їх смисловою характеристикою, у результаті чого небезпечними можуть визнаватися як реально існуючі негативні впливи, так і уявні. Важливо й те, що небезпека стосується не актуального, а майбутнього і, разом з тим, можливого (ймовірного) впливу з точки зору наслідків його реалізації — об'єктивно небезпечним буде такий вплив, наслідки реалізації якого матимуть суттєвий (сутнісний) характер для об'єкту, оскільки здатні заперечити або значно змінити природно визначену його сутність. Відповідно, безпека, як похідна від небезпек, теж є смисловим конструктом, який характеризує не поточне існування суб'єкта, а майбутнє, можливе, тобто таке, яке може виникнути в результаті взаємодії суб'єкта з небезпекою.

Загалом погоджуючись з логікою дослідження генезису феномену безпеки М. Рибалкіна, мусимо констатувати, що в остаточних висновках вона містить логічну помилку, яка типова для всіх існуючих концепцій ЕБП. Вона пов'язана з тим, що феномени небезпеки і безпеки мисляться як такі, що характеризують різні речі: феномен небезпеки — негативний вплив або його джерело, а феномен безпеки — стан або властивості суб'єкта. Така роз'єднувальна парадигма не дозволяє коректно досліджувати логічні і кількісні співвідношення між ними. Скажімо, як у межах неї визначити кількісний взаємозв'язок між рівнем небезпеки і рівнем безпеки певного об'єкту, який цілком очевидно існує логічно?

Детальне дослідження сутності феноменів небезпеки і безпеки, їх генезису та взаємозв'язку дозволяє нам запропонувати принципово іншу — злитну або унарну — концепцію ЕБП, у межах якої феномени безпеки і небезпеки розглядаються як однопорядкові, тобто як смислові конструкти, якими характеризується одна й та ж річ — модельована ситуація взаємодії суб'єкта з об'єктами середовища, але з діалектично протилежних позицій.

Оцінюючи можливі негативні наслідки впливу на своє існування тих або інших об'єктів (джерел небезпеки), суб'єкт моделює ситуацію взаємодії з ними, присвоюючи (або не присвоюючи) їй смисл небезпеки і залежності від того, будуть згубними їх наслідки чи ні. Феномен безпеки характеризуватиме цю ж ситуацію, але з діаметрально протилежних позицій.

Тобто вони як «маркери» будуть одночасно характеризувати певну ситуацію в єдиному континуумі «небезпека-безпека». Якщо в феномені небезпеки оформлюватиметься співвідношення негативного впливу і суб'єкта, то в феномені безпеки — співвідношення суб'єкта і небезпеки. В такому розумінні феномени небезпеки і безпеки виступатимуть як взаємодоповнюючі і взаємообумовлюючі один одного логічні конструкти.

Взаємообумовленість феноменів проявлятиметься на двох рівнях. На змістовному — присвоєння смислу безпеки можливій майбутній ситуації, в якій перебуватиме підприємство, стає можливим лише завдяки опосередкуванню її небезпеками (безпека — не відсутність небезпек, як це трактується в термінах традиційної логіки, а знята небезпека, що відповідає методології діалектичної логіки). На операційному — оцінювання рівня ЕБП може проводитися лише на підставі вимірювання рівня небезпек, оскільки рівень ЕБП функціонально залежить від нього: чим вищим є рівень небезпек, тим, цілком очевидно, нижчим буде рівень ЕБП, і навпаки. Вказану кількісну залежність між рівнями безпеки і небезпеки підприємства в межах запропонованої нами концепції можна виразити такою логічною формулою:

$$S = 1 - D, \quad (1)$$

де S — рівень ЕБП; D — сукупний рівень небезпеки підприємству.

У такій інтерпретації з філософських позицій об'єктивно безпечним для підприємства є те, що визначено його природою, сприяє збереженню якісної ідентичності, цілісності на всіх етапах розвитку, тобто стверджує його економічну сутність, а все, що не відповідає його природі, здатне заперечити економічну сутність — є небезпечним.

У термінах діалектичної логіки генезис феномену ЕБП можна подати такою схемою (рис. 1).

Рис.1. Філософський контекст генезису феномену ЕБП

Отже, в основі розуміння ЕБП, як об'єкту управління, лежить економічна сутність підприємства. Саме вона є тим об'єктивним критерієм, на підставі якого

можна ідентифікувати, що є для функціонування і розвитку підприємства безпечним, а що ні.

У чому ж полягає економічна природа, сутність підприємства? Чіткої і однозначної відповіді на це питання економічна наука поки що не дає.

Згідно неокласичного підходу, підприємство — це спосіб раціонального поєднання і розподілу існуючих ресурсів згідно певної технології, «чорна скринька», непроникна і позбавлена внутрішньої структури, на вході якої — ресурси, а на виході — певний обсяг продукції. Фактично підприємство в неокласиці — це «трансформатор ресурсів у продукт» [7, с. 35], що досить вузько характеризує його сутність.

Неоінституційна теорія розглядає підприємство як своєрідний острівець свідомого управління ресурсами в бурхливому морі стихійних ринкових сил, соціальний інститут, який витісняє ринок (перш за все, ціновий механізм), дозволяючи знижувати трансакційні витрати за рахунок внутріфірмових генеральних контрактів та використання ієрархії. Відповідно, підприємство в межах інституційної теорії — це «пучок контрактних відносин між індивідами» [7, с. 86], організаційний механізм зниження трансакційних витрат, що, на наш погляд, більше пояснює організаційні, а не економічні основи діяльності підприємства.

Еволюційна і підприємницька теорії підприємства зосереджуються на розгляді механізмів поведінки підприємства (адаптаційних — в межах еволюційної теорії і ініціативних — у межах підприємницької), і меншою мірою на його економічній природі, а тому теж не дають чіткої відповіді на головне для цілей нашого дослідження питання: «що таке підприємство як економічний суб'єкт?». Не дають відповіді на це питання і концепція агентської моделі та теорія виживання підприємства.

Значно ширші гносеологічні можливості має ресурсна теорія, яка активно розвивається зараз. Згідно неї, різниця в економічних результатах підприємств на ринку є наслідком різниці в складі ресурсів, які вони має і використовує в своїй діяльності. Ресурси при цьому розуміються в самому широкому сенсі — як усе те, що забезпечує функціонування підприємства. Наявність у підприємства якихось особливих (стратегічних) ресурсів, і забезпечує йому конкурентні переваги. Фактично в межах підходу підприємство — це «пучок ресурсів».

Аналізуючи ресурсну теорію, Г. Клейнер зазначає, що її базовий постулат — це лише «широке узагальнення фундаментальної концепції виробничої функції, точніше — багатомірного виробничого відображення закономірного зв'язку між показниками результатів діяльності і витрат ресурсів (факторів) економічної діяльності» [8, с. 4].

Однак обґрунтована самим Г. Клейнером «системно-інтеграційна теорія підприємства» [9] (як і «системна теорія економічної організації» В. Білоусенка [7]), на нашу думку, має поки що постановочний характер і потребує емпіричної верифікації.

Більшу цінність для нас має розроблена В. Тамбовцевим «стратегічна теорія фірми», в якій економічна сутність підприємства безпосередньо виводиться з економічних процесів, які лежать в основі його існування. Аналізуючи переваги і недоліки сучасних теорій підприємства, науковець доходить висновку, що говорячи про фірму як об'єкт дослідження, усі дослідники мають на увазі деяку організацію, тобто групу індивідів, які взаємодіють між собою для вирішення того або іншого завдання. Що ж це за завдання? На його думку, це «створення цінностей, що одержують вартісну оцінку від індивідів, що перебувають поза організацією, вищу, ніж сумарні витрати на їх створення усередині організації» [10, с. 28—29].

Тобто за своєю економічною природою підприємство — це організаційно-економічна система, що генерує додану вартість.

Зазначене розуміння економічної сутності підприємства дозволяє конкретизувати загальнофілософський зміст феноменів небезпеки і безпеки в контексті теорії ЕБП, пов'язуючи небезпеку із ситуацією можливого впливу який здатний унеможливити або суттєво перешкодити процесу створення доданої вартості на підприємстві, а безпеку — з відсутністю такої можливості.

Говорячи про суттєвість впливу, хотілося б наголосити на подвійній опосередкованості його змісту: з одного боку, як уже нами зазначалося, такий вплив має стосуватися економічної сутності підприємства (тобто відповідати параметрам підприємства, які характеризують цю сутність), а з іншого — відображати здатність змінити або заперечити економічну сутність підприємства, тобто бути істотним впливом.

Відповідно, присвоєння можливій ситуації негативного впливу смислу небезпеки відбуватиметься лише в тому випадку, якщо його сукупна величина (з урахуванням здатності незначних впливів накопичуватися до критичних розмірів) може призвести до перевищення гранично допустимих меж зміни певного сутнісного параметру підприємства. В протилежному випадку такий вплив буде визнаватися несуттєвим, а отже й не небезпечним.

Пов'язування економічної природи підприємства з генеруванням доданої вартості дозволяє на основі класичної діалектичної тріади «всезагальне — особливе — одиничне» декомпонувати загальний процес створення доданої вартості на підсистемі і бізнес-процеси, кожен з яких буде розглядатися як об'єкт безпеки. На основі характерних особливостей об'єктів безпеки, які перебуватимуть в ієрархічному взаємозв'язку, можна сформулювати принципово новий концептуальний підхід до виокремлення функціональних складових ЕБП.

Висновки. Отже, ЕБП є ситуаційною характеристикою існування підприємства в умовах знятої небезпеки. В основі феномену безпеки лежить природа, сутність об'єктів, що дозволяє у філософському контексті пов'язувати небезпеки підприємству із запереченням їх економічної сутності, як систем, які генерують додану вартість, а феномен ЕБП як ствердження цієї сутності, тобто заперечення небезпек. Між феноменами небезпеки і безпеки підприємства існує тісний діалектичний взаємозв'язок, який проявляється в тому, що характеристика можливої майбутньої ситуації, в якій перебуватиме підприємство, як безпечної стає можливим лише завдяки опосередкуванню небезпеками, а оцінювання рівня ЕБП має відбуватися як похідна від оцінювання рівня небезпек.

Розгляд ЕБП через призму вартісно-орієнтованого управління дає змогу визначити об'єкти управління безпекою на підприємстві — бізнес-процеси, структуризація яких може слугувати основою для формування принципово нової концепції виокремлення функціональних складових ЕБП.

Література

1. Кузьомко В. М. Аналіз наукових підходів до дослідження економічної безпеки підприємства // Економіка підприємства: теорія та практика: зб. мат. III Міжнар. наук.-практ. конф. 21 жовт. 2010 р. — К. : КНЕУ, 2010. — 377, [7] с. — С. 156—158.
2. Экономическая безопасность: энциклопедия / А. Г. Шаваев (пред. ред. кол.), А. Т. Багаутдинов (авт.-сост.). — М. : Правовое просвещение, 2001. — 511 с.
3. Заплатинский В.М. Терминология науки о безопасности /Заплатинский В.М. //Zbomik prispievkov z medzinarodnej vedeckej konferencie «Bezhecnostna veda a bezpecnostne vzdelenie». — Liptovsky Mikulas: AOS v Liptovskom Mikulasi, 2006.

4. Економічна безпека: [навч. посіб.] / [Варналій З. С., Мельник П. В., Тарангул Л. Л. та ін.] ; за ред. З. С. Варналія. — К. : Знання, 2009. — 647 с.
5. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность / Вечканов Г. С. — СПб. : Вектор, 2005. — 256 с.
6. Рибалкин Н. Природа безопасности / Н. Рыбалкин // Вестник Московского университета. — Серия 7. Философия. — № 5, 2003. — С. 36—52.
7. Белоусенко М. В. Общая теория экономической организации. Организационная эволюция индустриальной экономики [Текст] : монография / М. В. Белоусенко ; Донецкий национальный технический ун-т. — Донецк : ДонНТУ, 2006. — 432 с.
8. Клейнер Г. Б. Ресурсная теория системной организации экономики / Г. Б. Клейнер // Российский журнал менеджмента. — Том 9. — № 3. — 2011. — С. 3—28.
9. Клейнер Г. Б. Системно-интеграционная теория предприятия и эволюционный подход / Г. Б. Клейнер // Доклад на VI Международном Симпозиуме по эволюционной экономике. — М. : Центральный экономико-математический институт РАН, 2005. — 14 с.
10. Тамбовцев В. Стратегическая теория фирмы: состояние и возможное развитие / В. Тамбовцев // Российский журнал менеджмента. — Том 8. — № 1. — 2010. — С. 5—40.

References

1. Kuz'omko, V. M. «Analiz Naukovykh Pidhodiv Do Doslidzhennja Ekonomichnoi Bezpeky Pidpryjemstva.» *Ekonomika Pidpryjemstva: Teorija Ta Praktyka: Zb. Mat. III Mizhnar. Nauk.-prakt. Konf. 21 Zhovt. 2010 R.*, 2010, 156-58.
2. Bagautdinov, A. T. *Jekonomicheskaja Bezopasnost': Jenciklopedija*. Edited by A. G. Shavaev. M: Pravovoe Prosveshhenie, 2001. 511.
3. Zaplatinskij, V.M. «Terminologija Nauki O Bezopasnosti.» *Zbornik Prispjevov Z Medzinarodnej Vedeckej Konferencije «Bezhecnostna Veda a Bezpecnostne Vzdelanie»*, 2006.
4. Varnalij, Z. S., P. V. Mel'nyk, and L. L. Tarangul. *Ekonomichna Bezpeka*. K: Znannja, 2009. 647.
5. Vechkanov, G. S. *Jekonomicheskaja Bezopasnost'*. SPb: Vektor, 2005. 256.
6. Ribalkin, N. «Priroda Bezopasnosti.» *Vestnik Moskovskogo Universiteta Serija 7. Filosofija*, no. 5 (2003): 36-52.
7. Belousenko, M. V. *Obshhaja Teorija Jekonomicheskoy Organizacii. Organizacionnaja Jevoljucija Industrial'noj Jekonomiki*. Doneck: DonNTU, 2006. 432.
8. Klejner, G. B. «Resursnaja Teorija Sistemnoj Organizacii Jekonomiki.» *Rossijskij Zhurnal Menedzhmenta* 9, no. 3 (2011): 3-28.
9. Klejner, G. B. *Sistemno-integracionnaja Teorija Predprijatija I Jevoljucionnyj Podhod*. M: Central'nyj Jekonomiko-matematicheskij Institut RAN, 2005. 14.
10. Tambovcev, V. «Strategicheskaja Teorija Firmy: Sostojanie I Vozmozhnoe Razvitie.» *Rossijskij Zhurnal Menedzhmenta* 8, no. 1 (2010): 5-40.

БЕЗОПАСНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ КОНТЕКСТ

В. М. Кузёмко, канд. экон. наук, доцент
кафедры экономики предприятий
ГВУЗ «Киевский национальный
экономический университет имени Вадима
Гетьмана»

Аннотация. Статья посвящена освещению авторской концепции экономической безопасности предприятия как объекта управления. На основании исследования экономической природы предприятия раскрывается сущность безопасности в контексте стоимостно-ориентированного управления. Анали-

зируються предпосылки формирования управления экономической безопасностью предприятия.

Ключевые слова: экономическая природа предприятия, стоимостно-ориентированное управление, добавленная стоимость, опасность, экономическая безопасность предприятия, бизнес-процесс.

SECURITY OF ENTERPRISE: ECONOMIC ESSENCE AND MEANINGFUL OF CONTEXT

V. Kuzomko, PhD,
SHEI «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»

Annotation. In the article investigate economic nature and maintenance of economic security of enterprise (ESE) as to the management object. Based on philosophical principles of conditionality of safety of objects their essence and nature, genesis of the phenomenon of ESE is shown, his intercommunication with economic essence of enterprise, which is made by the process of generating of value added. Summarizing conclusions are as a result done that it follows to examine everything, that is able to deny (to do impossible) creation on the enterprise of value added, as dangers, and under ESE it costs at that rate to understand situational description of existence of enterprise, mediated denial of dangers. As follows, the phenomenon of ESE does not exist disunity from economic essence of enterprise and dangers for it, and that is why must meaningful and quantitatively determined as a derivative from them. Consideration of ESE through a prism cost-oriented management helps identify facilities of safety management in the enterprise — business processes, structuring of which can serve as basis for forming on principle of new conception, selection of functional constituents of ESE.

Keywords: economic nature of enterprise, cost-oriented management, value added, danger, economic security of enterprise, business processes.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2014

УДК 658:005.922.1:33

Тетяна Олександрівна Пожусва *

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті обґрунтовано, що стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу будь-якого підприємства в умовах ринкових відносин багато в чому залежить від наявності надійної системи економічної безпеки. Визначено завдання економічної безпеки підприємства та виокремлено принципи її побудови. Окреслено коло питань, щодо економічної безпеки підприємства, які потребують нагальної уваги з боку підприємців.

* **Тетяна Олександрівна Пожусва** – канд. екон. наук, доц., доцент кафедри менеджменту ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», lowleyhome@mail.ru